

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

Mål nr

meddelad i Stockholm den 19 juni 2003

B 364-01

KLAGANDE

1. R.B.

Offentlig försvarare och ombud: advokaten H.S.

2. S.U.

3. W.L.

4. K.A.

Offentlig försvarare och ombud för 2-4: advokaten B.R.

MOTPART

Riksåklagaren

SAKEN

Varusmuggling

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätt, avd. 8, dom den 22 december 2000 i mål B 4501-00

_____

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar på det sätt hovrättens dom att R.B., S.U., W.L. och K.A. döms enligt 5 § första stycket första meningen lagen (1960:418) om straff för varusmuggling för brott mot lagen och att påföljden för envar av dem bestäms till trettio (30) dagsböter å etthundra (100) kr.

För försvaret av R.B. i Högsta domstolen tillerkänns H.S. ersättning av allmänna medel med trettio två tusen fyrahundra (32.400) kr, avseende arbete. Denna kostnad skall stanna på staten.

För försvaret av S.U., W.L. och K.A. i Högsta domstolen tillerkänns B.R. ersättning av allmänna medel med tjugosjutusen (27.000) kr, avseende arbete. Denna kostnad skall stanna på staten.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

R.B., S.U., W.L. och K.A. har i första hand yrkat att åtalet skall lämnas utan bifall och att de skall befrias från skyldigheten att ersätta staten kostnaderna för försvaret vid tingsrätten och i hovrätten. R.B., S.U., W.L. och K.A. har i andra hand yrkat strafflindring.

Riksåklagaren har bestritt ändring.

Högsta domstolen meddelade den 29 oktober 2001 prövningstillstånd beträffande frågan om hovrättens tillämpning av omröstningsreglerna i 29 kap. rättegångsbalken och förklarade frågan om meddelande av prövningstillstånd rörande målet i övrigt vilande.

Sedan parterna yttrat sig i omröstningsfrågan och Högsta domstolen funnit att resultatet av omröstningen i hovrätten rätteligen skulle ha blivit att de tilltalade skulle dömas för varusmuggling som förövats genom grov oaktsamhet och att felet inverkat på målets utgång, meddelade Högsta domstolen den 30 oktober 2002 prövningstillstånd beträffande målet i övrigt.

DOMSKÄL

Förbudet mot reformatio in pejus i 51 kap. 25 § rättegångsbalken är enligt 55 kap. 15 § tillämpligt även i Högsta domstolen men begränsar sig till den ådömda påföljden, till fråga om utvisning samt, enligt grunderna för lagrummet, förverkande. Grunderna för 51 kap. 25 § äger däremot inte tillämpning på brottsrubriceringen, som alltså kan skärpas även vid klagan av enbart den tilltalade (se Welamson, Rättegång IV, 3 uppl., 1994, s. 72 och NJA 1997 s. 703). Högsta domstolen har således nu att pröva frågan om R.B.s, S.U.s, W.L.s och K.A.s straffrättsliga ansvar för den i stämningsansökningen upptagna gärningen med i hovrätten gjord justering av gärningsbeskrivningen.

I målet är ostridigt att R.B., S.U., W.L. och K.A. den aktuella dagen medförde tull- och mervärdesskattepliktigt gods från USA till Sverige för sin arbetsgivares räkning, att arbetsgivaren hade s.k. hemtagningstillstånd för införseln, att arbetsgivaren hade lämnat R.B. instruktioner om tillvägagångssättet i samband med tullpasseringen, att det s.k. tullfiltret på Arlanda var obemannat när R.B. och de tre kollegerna kom dit, att samtliga fyra utan anmälan hos tullmyndigheten där gemensamt förde in allt gods utom ett kolli samt att de då kände till att det resterande kollit av misstag hade kommit att sändas till Örebro.

Införseln ägde rum den 23 september 1999. Vid denna tid gällde i fråga om ansvar för gärningar som rör införsel av varor till Sverige lagen (1960:418) om straff för varusmuggling. Denna lag är sedan den 1 januari 2001 ersatt av lagen (2000:1225) om straff för smuggling. Förutsättningarna för straffbarhet och straffskalorna för uppsåtligt och grovt oaktsamt brott är såvitt nu är av betydelse desamma i den gamla och den nya lagen. Vid detta förhållande skall prövningen nu ske med tillämpning av 1960 års lag.

Varusmuggling enligt 1 § första stycket varusmugglingslagen omfattar bl.a. fall då någon utan att ge det till känn hos vederbörlig myndighet till riket för in gods för vilket tull, annan skatt eller avgift skall erläggas. Som domstolarna har funnit var R.B., S.U., W.L. och K.A. trots hemtagningstillståndet skyldiga att anmäla godset i samband med införseln. Denna anmälningsskyldighet fullgjordes inte. I objektivt hänseende föreligger således brott mot varusmugglingslagen.

Frågan är då vad som i subjektivt hänseende kan läggas de tilltalade till last.

Med anledning av de tilltalades uppgifter att de trots att anmälningsskyldigheten lika gärna skulle kunna fullgöras hos tullen i Örebro har både tingsrätten och hovrätten funnit att det saknas skäl till antagande att de tilltalade skulle ha förfarit på sätt som skett, om de känt till att det ålåg dem att anmäla godset på Arlanda, och även Riksåklagaren får anses ha godtagit denna ståndpunkt. Det saknas skäl att nu avvika från denna utgångspunkt.

Frågan om tilltalades uppsåt i mål om ansvar enligt 1960 års varusmuggningslag kommenterades av departementschefen i motiven till lagen (prop. 1960:115 s. 61). Uttalandena där har i rättstillämpningen ansetts vara så att förstå att förekomsten av en tull- eller avgiftsplikt eller import- eller exportrestriktion inte behöver vara täckt av gärningsmannens uppsåt. I rättsfallen NJA 1985 s. 281 I och

II uttalade Högsta domstolen att, även om det ingav vissa betänkligheter att döma till ansvar enligt 1 § första stycket varusmuggningslagen när gärningsmannen inte känt till tull- eller avgiftsplikten eller import- eller exportförbudet, dessa betänkligheter inte kunde anses väga så tungt att de motiverade en annan tillämpning, i strid mot den inställning som kommit till uttryck i lagens förarbeten. I det sistnämnda av de båda rättsfallen uttalade Högsta domstolen att misstag i frågan hos vilken myndighet införsel skulle deklarerars för uttagande av mervärdesskatt borde vara att bedöma på samma sätt.

Enligt motiven till den nu gällande smuggningslagen avses allmänna uppsåtsregler gälla. Detta har angetts innebära att en gärningsman inte kan fällas till ansvar för uppsåtligt brott, om han är okunnig om eller har en felaktig uppfattning om bakomliggande bestämmelser, exempelvis förbud mot eller villkor för införsel eller utförsel eller skatte- eller avgiftsbestämmelser (prop. 1999/2000:124 s. 80 ff.). Det har uttryckligen angetts (s. 84) att rättstillämpningen inte längre kan anses bunden av 1985 års avgöranden (jfr även Holmqvist m.fl., Brottsbalken, En kommentar s. 1:27). I enlighet med vanliga principer (jfr t.ex. NJA II 1996 s. 255) är således för ansvar för smuggningsbrott enligt den nya lagen utgångspunkten att samtliga brottsrekvisit skall vara subjektivt täckta (jfr Jareborg, Allmän kriminalrätt s. 352 ff).

Vad som i denna del uttalats i anslutning till gällande smuggningslag leder till en för de tilltalade mer gynnsam bedömning och bör tjäna till ledning även när det som nu gäller att pröva frågan om uppsåt till brott begångna före den nya lagens ikraftträdande (jfr NJA 1990 s. 722). Utgångspunkten bör således vara att det måste finnas subjektiv täckning för samtliga uppställda brottsrekvisit. Detta får anses innebära att missuppfattningar om innebörden av bakomliggande bestämmelser utesluter ansvar för uppsåtligt brott inte bara när det gäller tullplikten och vilken som är ”vederbörlig myndighet” utan även i fråga om anmälningstidpunk-

ten och platsen för anmälan, eftersom även dessa är beroende av utfyllande författningsregler. Härav följer att straffansvar för uppsåtligt brott inte kan komma i fråga om inte R.B., S.U., W.L. och K.A. haft uppsåt som omfattat att anmälingsskyldigheten gällande det gods de medförde fick fullgöras endast hos tullmyndigheten på Arlanda vid införseln av godset där. Eftersom de enligt det förut anförda inte är övertygade om att ha haft sådant uppsåt, kan de inte dömas för varusmuggling.

Frågan är då om de av grov oaktsamhet underlåtit att fullgöra sin skyldighet att tillkännage det införda godset.

Visserligen får R.B.s, S.U.s, W.L.s och K.A.s uppgifter godtas att de sökte komma i kontakt med tullpersonalen på Arlanda och att de först efter interna diskussioner bestämde sig för att i stället fullgöra sina skyldigheter gentemot tullen i anslutning till att det sista kollit skulle hämtas ut i Örebro. Det måste dock ha stått klart för dem att ett sådant handlande innebar att tullmyndigheten gick miste om möjligheten att på Arlanda kontrollera det gods som de förde in. Deras villfarelse i fråga om skyldigheten att tillkännage godset kan inte anses uppenbart ursäktlig enligt 24 kap. 9 § brottsbalken. Sammantaget måste deras handlade bedömas som grovt oaktsamt.

Omständigheterna i det nu aktuella fallet kan inte anses vara sådana att fallet kan anses ringa och de därför enligt 5 kap. 1 § första stycket andra meningen varusmugglingslagen inte skall dömas till ansvar.

Vid bestämmandet av påföljd får å ena sidan beaktas att godset hade ett betydande värde, vilket medförde att därå belöpande tullavgift och mervärdesskatt uppgick till ca 330.000 kr. Hänsyn bör också tas till att varorna lätt skulle kunna un-

danhållas från förtullning och beskattning när de förts in i landet. Å andra sidan försökte de tilltalade anmäla införseln på Arlanda. De saknade varje eget intresse av att inte tillkännage det gods de förde in. Det finns inte anledning att ifrågasätta att de avsåg att se till att de införda varorna anmäldes till vederbörlig myndighet inom kort eller att S.U. samma dag spontant gav tullen i Örebro upplysning om att varor förts in via Arlanda, fastän tullmyndigheten då inte synes ha haft någon anledning att misstänka denna införsel.

Med beaktande av omständigheterna bör påföljden kunna stanna vid dagsböter. Särskilda skäl får anses föreligga att jämka dagsbotens belopp.

_____

_____

_____

I avgörandet har deltagit: justitieråden Munck, Pripp (referent), Håstad,
Lindeblad och Calissendorff
Föredragande revisionssekreterare: Carlberg Johansson